

*Гаряева Г. М.
м. Харків, Україна*

ФРАНЧАЙЗИНГ В СИСТЕМІ РОСІЙСЬКОЇ ТА УКРАЇНСЬКОЇ ОСВИТИ

Макроекономічне зростання і добробут будь-якої країни залежить від рівня розвитку базових галузей суспільного виробництва. Серед них виключно важливу роль відіграє освіта. В будь-якій державі освіта є системоутворюючим фактором, а якісна освіта – основою соціального розвитку та сталого економічного зростання. Тому без відповідного реформування та інституціоналізації системи освіти неможливий адекватний розвиток продуктивних сил.

Ринкова економіка в Росії та Україні набирає силу, підвищується і конкуренція як форма вираження механізму регулювання виробничих відносин. На сьогодні освіта є такою ж сферою ринкових відносин, як промисловість, будівництво, фінансово-кредитна та інші системи. Виробництво освітніх послуг зазнає тиску конкуренції, потребує реклами і надійних шляхів реалізації. Засобом конкурентної боротьби може слугувати використання освітніми установами франчайзингу, що може сприяти не тільки збільшенню кількості надаваних освітніх послуг та підвищенню їх якості, а й зростанню інтелектуального рівня суспільства, забезпечуючи доступ до різних рівнів освіти там, де вона було раніше недоступна.

Франчайзинг в освіті – це галузева форма франчайзингу. Її можна представити як спільну діяльність навчальних закладів з формування пропозиції, виробництва, надання і просування освітніх і супутніх їм послуг і продуктів на ринку. При цьому послуги мають відповідати ліцензіям освітніх установ на право освітньої діяльності та освітній франшизі. Франшизою є комплекс виключних прав з реалізації освітніх послуг під фірмовим найменуванням, торговою маркою і товарним знаком франчайзера на певних умовах.

Правове регулювання франчайзингу в Україні здійснюється на основі глави 76 Цивільного кодексу України – «Комерційна концесія» (статті 1115–1129), в Росії – глави 54 Цивільного кодексу РФ (статті 1027–1040).

Визначення договору франчайзингу міститься у ст. 1115 Цивільного кодексу України: «За договором комерційної концесії одна сторона (правоволоділець) зобов'язується надати другій стороні (користувачеві) за плату право користування відповідно до її вимог комплексом належних цій стороні прав з метою виготовлення та (або) продажу певного виду товару та (або) надання послуг». Ст. 1027 Цивільного кодексу РФ (п.п.1,2) визначає: «За договором комерційної концесії одна сторона (правоволоділець) зобов'язується надати іншій стороні (користувачеві) за винагороду на строк або без зазначення строку право використовувати в підприємницькій діяльності користувача комплекс належних правоволоділецью виключних прав, що включає право на товарний знак, знак обслуговування, а також права на інші передбачені договором об'єкти виключних прав, зокрема на комерційне позначення, секрет виробництва (ноу-хау). Договір комерційної концесії передбачає використання комплексу виключних прав, ділової репутації і комерційного досвіду правоволодільца в певному обсязі (зокрема, з встановленням мінімального і (або) максимального обсягу використання), із зазначенням або без зазначення території використання стосовно певної сфери підприємницької діяльності (продажу товарів, отриманих від правоволодільца чи вироблених користувачем, здійснення іншої торгової діяльності, виконання робіт, надання послуг)».

В освітньому франчайзингу франчайзером виступає вищий навчальний заклад, який має відому назву та високий імідж на ринку освітніх послуг і який здійснює адміністративну, інформаційну, навчально-методичну, технічну, правову, маркетингову ко-

ординацію освітніх структур (франчайзі). Франчайзер організовує навчальний процес; формує, ліцензує і проводить акредитацію освітніх програм; видає навчальні матеріали; веде науково-методичну роботу, підготовку викладачів, тьюторів, їх атестацію; проводить реєстрацію студентів, слухачів; веде адміністративне супроводження, проміжну і підсумкову атестацію, а також здійснює видачу документів про освіту.

Франчайзі – самостійний навчальний заклад, що за певних умов і в певний термін та на обмеженій території має виключне право на ведення освітньої діяльності з використанням відомої назви, репутації та досвіду діяльності франчайзера в обмін на фінансову винагороду. В деяких випадках франчайзі можуть виступати філіали базового закладу, представництва. Регіональні навчальні центри на базі місцевих навчальних закладів займаються всіма питаннями, що стосуються набору слухачів у регіоні по програмам франчайзера, забезпеченням та організацією навчального процесу, взаємодією зі слухачами та державними освітніми організаціями, а також місцевою адміністрацією. За дорученням франчайзера вони приймають оплату за навчання, заяви та інші реєстраційні документи від студентів, пересилають їх франчайзеру в зазначені терміни, організовують проведення тьюторіалів та консультацій для студентів. Також спільно з франчайзером регіональні освітні організації-франчайзі ведуть науково-методичну роботу, беруть участь у підготовці викладачів і тьюторів, організовують їх атестацію.

Суб'єкти освітнього франчайзингу діють одночасно на двох взаємопов'язаних та взаємозамінних ринках: ринок освітніх послуг і ринок праці, і мають один продукт – освітню програму. Франчайзер є виробником освітніх програм, які він пропонує франчайзі на ринку освітніх послуг і з якими він виходить на ринок праці, опосередковано через випускників навчального закладу – франчайзі. В свою чергу, саме знання, вміння, навички, які характеризують якість робочої сили випускників, пропонуються підприємствам-роботодавцям.

Таким чином освітній франчайзинг – це система відносин (напряму діяльності) суб'єктів ринку (франчайзера та франчайзі) щодо формування пропозиції, виробництва (надання) і просування освітніх і/чи супутніх їм послуг і продуктів під назвою франчайзера в обмін на фінансову винагороду зі сторони франчайзі на умовах і в період дії спеціально створеного договору.

До особливостей освітнього франчайзингу як форми виходу вузу-інноватора на ринок послуг вищої освіти можна віднести такі:

- від вузу-франчайзера освітнім організаціям-франчайзі передаються випробована система навчання, апробовані в освітньому процесі і позитивно оцінювані ринком інновації;
- сторонами франчайзингу використовуються тільки офіційні, термінологічно єдині юридичні угоди і організаційно-фінансові домовленості;
- франчайзером встановлюються єдині стандарти вузівської підготовки фахівців у вузах-франчайзі, використовуються єдині освітні програми, виробляється контроль за якістю їх виконання;
- в рамках інноваційної франчайзингової взаємодії вищих навчальних закладів неминуче здійснюється проведення сумісних систематичних програм по підвищенню кваліфікації професорсько-викладацького складу;
- акцент на гарантії якості курсу, визнанні його статусу і академічній повноцінності, гнучкість в складанні розкладу і способів викладання з урахуванням інтересів студентів;
- зближення вищої та післядипломної освіти, що дає великі можливості вдосконалення для студентів і надає ширше фінансування.

Український, а особливо російський шляхи розвитку освітнього франчайзингу пов'язаний з запровадженням дистанційних освітніх технологій. Він спрямований на реалізацію головної умови – соціальної доступності (незалежно від місця роботи і мешкання,

від соціально-економічних проблем) для значної частини населення якісної професійної освіти. Завдяки застосуванню дистанційних методів навчання освітній франчайзинг дає можливість отримати вищу освіту мешканцям сільської місцевості, регіонам, які віддалені від вузівських центрів; представникам професій, які пов'язані із частою зміною місця проживання та які не мають можливості навчатись у стаціонарних умовах (інваліди, особи із обмеженими можливостями), іноземцям. Оскільки студентами можуть виступати мешканці сільських місцевостей та регіонів, які віддалені від вузівських центрів, представники професій, які пов'язані із частою зміною місця проживання та які не мають можливості навчатись у стаціонарних умовах (інваліди, особи із обмеженими можливостями), іноземці, важливим є гнучкий розклад занять (ранковий, денний, вечірній час) та індивідуальні способи викладання із залученням відповідних спеціалістів чи технологій.

З точки зору правового забезпечення переваги освітнього франчайзингу досить істотні: праволодітьцю не потрібно відкривати та реєструвати численні філії на географічно віддалених від нього територіях; праволодітьцю позбавлений турбот, пов'язаних з придбанням та володінням землею, нерухомістю, майном, обладнанням; праволодітьцю не несе зобов'язань щодо укладення трудових договорів з персоналом новостворюваних франчайзингових підприємств, тощо.

Освітній франчайзинг – гнучка система, яку можна легко адаптувати до різних освітніх продуктів і послуг. Перспективним є адаптація вже існуючих вітчизняних освітніх продуктів і послуг для франчайзингу та реалізація вітчизняних освітніх програм в регіони.

Говорячи про необхідність розвитку освітнього франчайзингу в Росії та Україні, слід звернути увагу на те, що п. 3 ст. 1027 Цивільного кодексу РФ та ст. 1117 Цивільного кодексу України не дають можливості для повноцінного використання франчайзингу в цій сфері, що зумовлено невиправданим звуженням кола можливих суб'єктів, сторін договору комерційної концесії (лише фізичні та юридичні особи, які є суб'єктами підприємницької діяльності). Таким чином, освітні організації, які є некомерційними, не можуть бути суб'єктами франчайзингових відносин. Вважаємо доцільним внесення змін до цих нормативних положень, передбачивши можливість використання франчайзингу і для некомерційних організацій. Також іншим рішенням проблеми може стати виділення освітнього франчайзингу в окремий вид комерційної концесії із обмеженням суб'єктного складу такого виду франчайзингу колом виключно освітніх організацій.

Виходячи з вищевказаного, можна зробити висновок про те, що освітній франчайзинг є одним з перспективних способів ведення бізнесу, який у сучасних умовах неможливий без укладення договору комерційної концесії. Цей договір є основним елементом франчайзингової системи в будь-якій сфері діяльності, в тому числі повинен отримати розвиток й у сфері освіти незважаючи на наявність окремих гальмуючих факторів.

*Герасина Л. Н.
г. Харьков, Украина*

ПРАВОВАЯ ЖИЗНЬ ОБЩЕСТВА И ТИПОЛОГИЯ ПРАВОВОЙ КУЛЬТУРЫ

Правовая жизнь общества исторически обусловлена феноменом действующего права, в этом смысле она представляет собой *социально-правовую реальность, мир упорядоченных нормами права отношений, действий, поступков, оценок*. Все формы правовой жизни, реализующие многогранные правоотношения, правовые связи и юридические факты, характеризуют специфику правового развития социума, уровень его